

ประสบการณ์ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด

Experience in Promoting Breastfeeding of Registered Nurses Working in Postpartum Units

ศศิกันต์ กาละ¹, ชูดานัญญ์ ขุนเพชร¹
Sasikarn Kala¹, Chudanut Khoonphet¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา ผู้ให้ข้อมูลเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอดในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นสถานบริการของรัฐ จำนวน 2 แห่ง รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูล 18 คน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย เครื่องบันทึกเสียง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่เป็นคำถามปลายเปิด แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความตรงซึ่งเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis)

ผลการวิจัย พบว่า ประสบการณ์ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด มี 4 ประเด็นหลัก คือ (1) คุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (2) ความมีคุณค่าในตนเอง (3) ความรู้สึกและอารมณ์ด้านลบ และ (4) นมแม่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก การศึกษาครั้งนี้ช่วยให้เข้าใจประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพซึ่งเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือมารดาหลังคลอดให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะเริ่มแรก ผู้บริหารการพยาบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางสนับสนุนเติมเต็มศักยภาพของพยาบาลวิชาชีพในการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ประสบการณ์ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พยาบาลวิชาชีพ

Abstract

This descriptive qualitative research aimed to explore experience in promoting breastfeeding of registered nurses working in postpartum units. The participants of this study were 18 registered nurses of postpartum units working in two government hospitals. The participants were selected by using a purposive sampling based on selected criteria. The research instruments used in this study were researchers, sound recorder, a personal-interview questionnaire, and an in-depth interview (opened-end question). The questionnaires were approved by three experts. The data were obtained by the in-depth interview, and were analyzed using thematic analysis.

The findings of this study revealed that there were four main issues regarding the experience in promoting breastfeeding of the registered nurses working in postpartum units. These included (1) values of promoting breastfeeding, (2) self-esteem, (3) feelings and negative emotion, and (4) breastfeeding seems easy

¹ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ Faculty of Nursing, Prince of Songkla University

but it is actually difficult. Therefore, the results of this study provided an understanding of the registered nurses' experience of supporting postpartum mothers in the early initiation of breastfeeding. Accordingly, nurse administrators and other related institutions should use the findings as a guideline to facilitate nurses' efficacy so as to promote the effectiveness and sustainability of breastfeeding.

Keywords: Experience, Breastfeeding, Registered nurse

บทนำ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นวิธีการให้อาหารแก่ทารกที่ได้รับการยอมรับจากทั่วโลก เนื่องจากมีความสำคัญอย่างมาก ทั้งต่อมารดา ทารกและครอบครัว โดยการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยให้สุขภาพของมารดากลับสู่ภาวะปกติอย่างรวดเร็ว ป้องกัน การตกเลือดหลังคลอด (วิไลพรรณ สวัสดิ์พานิชย์, 2554) ลดโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งเต้านม และมะเร็งรังไข่ (นิตยา สินสุกใส, 2555; Victoria, Bahl, Barros et al., 2016) และยังช่วยให้มารดาเกิดความภาคภูมิใจต่อตนเองในการแสดงบทบาท มารดา (ราตรี คงเจริญ, 2553) สำหรับทารกนั้นนมแม่มีสารอาหารครบถ้วนตามที่ร่างกายของทารกต้องการ นมแม่จึงเป็นอาหาร ที่ดีที่สุดสำหรับทารก (สุจิตรา ยวงทอง, วิไลพรรณ สวัสดิ์พานิช, และวรรณิ เตียววิศเรศ, 2555) ซึ่งจะช่วยให้ทารกมีสุขภาพ แข็งแรงทั้งทางด้านกายวิภาคของร่างกาย พัฒนาการและสติปัญญา (กนกวรรณ ฉันทนะมงคล, 2554) รวมทั้งลดอัตราการ เจ็บป่วยของทารก (ศิริภรณ์ สวัสดิ์ดิวิร และกรรณิการ์ สายบางน้อย, 2550) และยังช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพ ความรักและ ความผูกพันระหว่างมารดาและทารก (วิไลพรรณ สวัสดิ์พานิชย์, 2554) นอกจากนี้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังมีประโยชน์ต่อ ครอบครัวในการช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2557) จะเห็นได้ ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีคุณค่าเป็นอย่างมาก

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตและมีประโยชน์อย่างมากส่งผลให้องค์กรระดับโลก และรัฐบาลไทยมีนโยบาย ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 องค์การอนามัยโลก แนะนำให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว โดยไม่ให้อาหารอื่น แม่เต่านำในระยะทารกอายุ 4-6 เดือนแรก ต่อมาในปี พ.ศ.2544 องค์การอนามัยโลกแนะนำให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนเต็ม จึงเริ่มป้อนอาหารอื่น และนำ พร่อมกินนมแม่ควบคู่ไปด้วย จนลูกอายุ 2 ปี หรือนานกว่านั้น (ภาวิณ พัวพรพงษ์, 2558) โดยในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และกำหนดกลยุทธ์หลักขึ้นได้ 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ผ่านการดำเนินการของพยาบาลวิชาชีพและผู้เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติทั้งในโรงพยาบาลรัฐ และเอกชน (กนกวรรณ ฉันทนะมงคล, 2554) โดยมีการกำหนดเป้าหมายของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2555) ซึ่งกำหนดให้มีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ร้อยละ 30 ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้ตั้งเป้าหมายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนเพิ่มเป็น ร้อยละ 50 (ภาวิณ พัวพรพงษ์, 2558) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ต่อไป

สืบเนื่องจากคุณประโยชน์ของนมแม่ที่มีทั้งต่อมารดา ทารก และครอบครัว ทำให้ปัจจุบันนานาประเทศให้ความสำคัญร่วมมือ ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่งผลให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะแถบเอเชียใต้ สูงถึงร้อยละ 45 รองลงมา คือ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียแปซิฟิก ร้อยละ 43 และในแถบทะเลทรายซาฮารา ร้อยละ 30 (กุสุมา ชูศิลป์, 2555) ประเทศไทยเป็นสมาชิกของกลุ่มแถบเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียแปซิฟิก ซึ่งมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน สูงเป็นอันดับที่สองของโลก แต่ประเทศไทยมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงร้อยละ 15 ซึ่งเป็นอัตราที่น้อยมากเมื่อ เปรียบเทียบกับกลุ่มสมาชิก โดยประเทศกัมพูชามีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนสูงสุด คือ ร้อยละ 74 อันดับสอง คือ ประเทศฟิลิปปินส์ ร้อยละ 34 และอันดับ 3 คือ ประเทศอินโดนีเซีย ร้อยละ 32 (World Health Organization [WHO], 2013)

นอกจากนี้ประเทศไทยยังไม่ประสบความสำเร็จตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในกลุ่มบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการทบทวนวรรณกรรมด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของมารดาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จนกระทั่งสามารถประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่า มีหลายประเด็น ได้แก่ ความเชื่อและทัศนคติที่ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดา (พรวิมล ปาลกะวงค์ ณ อยู่ธยา, 2552) ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครั้งแรก (จิราพร วงศ์ใหญ่, 2551) อาชีพของมารดาที่สามารถบริหารจัดการแบ่งเวลาได้ (พรนภา ตั้งสุขสันต์ และเอมอร รตินธร, 2554) และพบว่า การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นปัจจัยที่สำคัญมากในระยะเริ่มต้นทั้งด้านการสอน การให้คำแนะนำที่จะช่วยให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จ (ทวนทอง ศรีบุญเรือง, 2551) รวมถึงการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามหลักดูดีเร็ว ดูดบ่อย ดูดถูกวิธีจนกระทั่งมารดาสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง จะส่งเสริมให้มารดามีทักษะและมั่นใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มขึ้น (อรทัย บัวคำ, นิตยา ลินสุกใส, เขียวลักษณ์ เสรีเสถียร, และกรรณิการ์ จิตรสุคนธ์, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีกระบวนการดำเนินงานส่วนใหญ่ภายใต้การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะเห็นได้ว่าพยาบาลวิชาชีพเป็นกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการให้ความรู้และส่งเสริมทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และในประเทศไทยยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งจะนำไปเป็นแนวทางในการสนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพมีศักยภาพในบทบาทการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (descriptive qualitative research) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด

ผู้ให้ข้อมูลและการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษานี้ คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด ในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ จำนวน 2 แห่งในภาคใต้ที่มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามกลยุทธ์หลักบันได 10 ขั้น คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (purposive sampling) ข้อมูลมีตัวที่จำนวนผู้ให้ข้อมูล 18 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกตามคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยหลังคลอดและมีประสบการณ์ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 3 ปี
2. มีการรับรู้ดี อ่าน เขียนและสื่อสารภาษาไทยได้ดี
3. ยินดีเข้าร่วมการวิจัยและให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. คณะผู้วิจัย เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อม โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเข้าอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความรู้อย่างเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพ

2. เครื่องบันทึกเสียง

3. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด ประกอบด้วย อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นคำถามปลายเปิด (open-ended question) เกี่ยวกับประสบการณ์การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลและแนวคำถามในการสัมภาษณ์ สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้รับการตรวจสอบความชัดเจนและความสอดคล้องของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นอาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลด้านการพยาบาลสูติศาสตร์ 1 ท่าน และพยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานด้านนมแม่ 1 ท่านพร้อมทั้งนำแนวคำถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เพื่อดูความชัดเจนและเป็นไปได้ของการใช้เครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง

การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และได้รับการอนุญาตให้เก็บข้อมูลจากโรงพยาบาลของรัฐในภาคใต้ จำนวน 2 แห่ง ตามที่พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานอยู่ ผู้วิจัยแจ้งข้อมูลวัตถุประสงค์ กระบวนการวิจัยและการเผยแพร่ข้อมูลมีการนำเสนอในภาพรวม สิทธิในการเข้าร่วมและถอนตัวจากการวิจัย และขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลลงนามในแบบฟอร์ม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการหลังจากโครงการวิจัยได้รับการอนุมัติ ผ่านการพิจารณาจริยธรรมในงานวิจัยจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของโรงพยาบาลระดับตติยภูมิของรัฐ จำนวน 2 แห่งในภาคใต้ และได้รับการอนุญาตในการสัมภาษณ์พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยหลังคลอด เก็บข้อมูลระหว่างเดือน สิงหาคม 2559-กุมภาพันธ์ 2560 มีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำตัว อธิบายชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำวิจัย รวมถึงการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจในการเข้าร่วมตามความสมัครใจ เลือกสถานที่ในการสัมภาษณ์ที่มีความเป็นส่วนตัว สร้างสัมพันธภาพเพื่อทำความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล การสัมภาษณ์เริ่มจากข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล และตามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวคำถาม การสัมภาษณ์จะพูดคุยด้วยภาษาไทย เพื่อให้สามารถบอกเล่าประสบการณ์และความรู้สึกได้อย่างละเอียด

2. ผู้วิจัยทำบันทึกภาคสนาม (field note) และการบันทึกความรู้สึกระหว่างการคิด (reflective journal) ภายหลังการสัมภาษณ์ เพื่อเพิ่มความชัดเจนครอบคลุมของข้อมูลและป้องกันการนำความรู้สึกของผู้วิจัยไปตีความเหตุการณ์ของผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลของโคไลซี (Braun & Clark, 2006) ซึ่งมีขั้นตอน คือ อ่านและตรวจทานข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปเสียงพร้อมกับการจดบันทึกความคิดเบื้องต้น หารหัสข้อมูลที่สำคัญและน่าสนใจทั้งหมด นำข้อมูลที่มีความเกี่ยวเนื่องกันมารวบรวมเป็นกลุ่มและหารหัสแต่ละกลุ่ม นำกลุ่มข้อมูลในแต่ละรหัสมาจัดเป็นแก่นสาระ (themes) โดยจับกลุ่มของข้อมูลที่มีความเกี่ยวเนื่องหรือสัมพันธ์กัน ตรวจสอบแต่ละแก่นสาระว่ามีความเกี่ยวเนื่องกันกับรหัสและชุดของข้อมูลทั้งหมด หลังจากนั้นสร้างแผนผังความคิดเกี่ยวกับแก่นสาระที่ได้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง โดยกลับแก่นสาระที่ละประเด็นอย่างเฉพาะเจาะจง และบรรยายแก่นสาระที่ได้ออกมาเป็นเรื่องราว พร้อมทั้งให้คำจำกัดความแก่นสาระแต่ละประเด็นเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น และเขียนรายงานการวิจัย สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล นำมาแจกแจงความถี่ และช่วงคะแนน

การสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การสร้างความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของงานวิจัยครั้งนี้ ใช้แนวคิดของลินคอนและกูปา (Lincoln & Guba, 1985) ประกอบด้วย (1) การสร้างความเชื่อถือได้ของข้อมูล (credibility) หลังการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละครั้งจะสรุปข้อมูลที่ได้ให้ผู้ให้ข้อมูลฟังอีกครั้งเพื่อตรวจสอบข้อมูล (member check) (2) ความสามารถในการพึ่งพา (dependability) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง มีการหลีกเลี่ยงความเือคติ ไม่ใส่ความรู้สึกของผู้วิจัยในทุกขั้นตอนโดยผู้วิจัยทำบันทึกสะท้อนคิดในระหว่างการสัมภาษณ์ และตรวจสอบกับคณะวิจัย (3) ความสามารถในการนำข้อมูลไปใช้กับกลุ่มอื่น (transferability) การศึกษาครั้งนี้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด ในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิอย่างน้อย 3 ปี เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในบริบทที่คล้ายคลึงกัน (4) ความสามารถในการยืนยัน (confirmability) ผู้วิจัยมีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ จัดระบบเก็บข้อมูลโดยการลงรหัส ง่ายต่อการค้นหาและตรวจสอบข้อมูลซ้ำได้ตลอดเวลา

ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด จำนวน 18 ราย มีอายุระหว่าง 28-58 ปี นับถือศาสนาพุทธ 14 ราย สถานภาพคู่ 14 ราย มีรายได้เฉลี่ย 40,000-50,000 บาท จำนวน 9 ราย ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (13 ราย) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (16 ราย) ที่เหลือจบการศึกษาระดับปริญญาโท ระยะเวลาในการปฏิบัติงานอยู่ในช่วง 4-37 ปี มีเพียง 1 ราย ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี และมีจำนวน 6 ราย ที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานเท่ากับหรือมากกว่า 20 ปี

ผลการศึกษาพบประเด็นเกี่ยวกับประสบการณ์การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด 4 ประเด็น คือ (1) คุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (2) ความมีคุณค่าในตนเอง (3) ความรู้สึกและอารมณ์ด้านลบ และ (4) นมแม่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก มีรายละเอียด ดังนี้

1. คุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด มีประสบการณ์ที่เกิดจากการรับรู้คุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน 3 ประเด็นย่อย คือ รับรู้ความสำคัญและประโยชน์ของนมแม่ ตระหนักในหน้าที่ตามบทบาทวิชาชีพ และความตั้งใจสนับสนุนช่วยเหลือ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีประโยชน์ทั้งต่อแม่และลูก (CN1) นมแม่เป็นโอกาสทองของลูก...ถ้าแม่ให้นมแม่หลายๆ เด็กจะมีคุณภาพมากขึ้น สังคมก็ดีขึ้น (CN10) ลูกได้สารอาหารครบถ้วนเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เติบโต สมบูรณ์ มีคุณภาพ (CN9) ส่งเสริมให้เด็กมีคุณภาพ มีพัฒนาการทั้งกายและใจที่ดี (CN12) สัมพันธภาพแม่กับลูกใกล้ชิดและผูกพัน (CN3, CN13) และประหยัดค่าใช้จ่าย (CN3, CN11)”

“การช่วยแม่ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นบทบาทอิสระของพยาบาล (CN5) การส่งเสริมให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสำคัญพอๆ กับการดูแลแม่ลูกหลังคลอดไม่ให้เกิดภาวะแทรกซ้อน และเป็นบทบาทอิสระของเรา ที่เราสามารถทำได้เอง (CN17) บทบาทของเราในการให้ความรู้ เพิ่มทักษะให้แม่กรมดา โดยเข้าไปช่วย ให้ลูกได้กินนมแม่ ถึงแม้มารายจะไม่ได้ถึง 6 เดือน ก็ให้ได้มากที่สุด นานที่สุด (CN12) รู้สึกว่าแม่แต่ละคนมาคลอด ก็ต้องการความช่วยเหลือ ค่าคาดหวัง เราเลยรู้สึกว่าเราต้องทำเต็มที่ เราจะไต่กลับไปถึงด้วยความสำเร็จ (CN7) เมื่อก่อนเราไม่ค่อยตระหนักเท่าไรละ แต่พอทำงานไป...ได้เข้าอบรมเรื่องนมแม่...มีทักษะมากขึ้น เราตระหนักมากขึ้น ตั้งใจช่วยแม่เต็มที่...ให้แม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว (CN4)”

“ตั้งใจเต็มที่ในการช่วยส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะพื้นฐานเด็กต้องมาจากการเลี้ยงดูของแม่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยได้มาก...ช่วยให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำเร็จ...ประเมิน...ช่วยแก้ปัญหา...แก้มได้สติลินกนมแม่...ส่งเวรให้เวร

ต่อไปดูแลต่อเนื่อง...เติมที่ในการช่วยเหลือทุกเวอร์ เพราะจะได้สำเร็จ (CN9) พยายามบอกให้เห็นประโยชน์ เห็นความสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามตราบได้ที่ยัง admit อยู่ เราก็ต้องช่วยเติมที่ค่ะ ไม่ปล่อยเฉยๆ...การลงมือ การช่วยเหลือของพยาบาล...ช่วยเติมที่แม่ก็จะใส่ใจ เป็นแรงผลักดัน ให้แม่ให้ลูกกินนมอย่างต่อเนื่อง (CN11)"

"เคลสไหนที่พ่อแม่ตั้งใจ จะช่วยสุดฤทธิ์ค่ะ บางรายต้องเข้าช่วยนานเป็นชั่วโมง เคลสมีปัญหาคือต้องให้กำลังใจ ให้เวลากับเค้าเติมที่...เคลสเท่านั้นเค้าเข้าไปช่วยราว 3 ชั่วโมง โดยเข้ออกเป็นช่วงๆ สุดท้ายก็ทำได้ (เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้) เราตั้งใจเติมที่ (CN18)"

2. ความมีคุณค่าในตนเอง

จากประสบการณ์ที่ดีของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ส่งผลให้พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด รู้สึกถึงความมีคุณค่าในตนเอง ใน 2 ประเด็นย่อย คือ ความภาคภูมิใจ และความสุข ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ ดังนี้

"พอเค้าทำตามแล้วประสบความสำเร็จเรารู้สึกดี ภูมิใจนะค่ะ ที่มารดาได้ให้สิ่งที่ดีที่สุดในลูกเค้า ได้ช่วยทางใจเค้า ให้มารดารู้สึกดีที่ทำได้ (CN15) ในรายที่มีปัญหาต้องช่วยกันหลายฝ่าย รู้สึกว่าเป็นความท้าทาย เมื่อทำได้ก็ดีใจ ซึ้งใจและภูมิใจมากขึ้น (CN8) รู้สึกภูมิใจ ยิ่งเขาสำเร็จยิ่งภูมิใจ...เมื่อช่วยให้แม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวได้สำเร็จในระยะเริ่มแรก ทำให้รู้สึกภูมิใจ และมีกำลังใจในการทำงาน...บางคนมาขอบคุณ เจอช่างนอกรมทักทาย เนี่ยลูกได้กินนมแม่ ดูดี แข็งแรง...ยังรู้สึกภูมิใจ (CN9)"

"สิ่งสำคัญคือการลงมือทำ การช่วยเหลือของพยาบาล เมื่อเราให้ความเป็นกันเอง ช่วยเติมที่ เมื่อเค้าทำได้ก็ดีใจ ใจภาคภูมิใจทั้งเราและแม่ (CN12) เคยมีอยู่รายหนึ่ง ผิวบาง หัวนมเบ้อยเลยคะ หลังกลับบ้านไปแล้ว เค้าไม่สะดวกไปคลินิกนมแม่ในเวลา เค้ามาหาเรา มาขอคำปรึกษา ให้เราช่วยสอน...เค้าบอกประทับใจเราที่เราสอน ที่เราเคยช่วยเค้าตลอดตอนหลังคลอด ภูมิใจเค้าเห็นความดีของเรา ที่เราช่วยเค้าได้ ช่วยเด็กให้ได้กินนมแม่ (CN18) เวลาที่ช่วยให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำเร็จ ภูมิใจ หัวใจพองโตและปลื้ม เพราะทุกอย่างที่ทำให้เค้ามันมาจากใจ (CN17)"

"รู้สึกดีมีความสุขที่ได้ทำ รู้สึกได้บุญ...ใครเห็นไม่เห็นไม่รู้แต่เราสุขใจที่ได้ทำ ถ้าให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ก็ดีใจสุดๆ จนน้ำตาไหล (CN10) รู้สึกมีความสุขที่ได้ช่วยให้แม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถือเป็นการทำงานให้เด็กมีสุขภาพดี ให้สังคมประเทศชาติได้รับสิ่งที่ดี (CN15) ในเคลสที่ยาก ดูจะมีปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อเราประเมินปัญหาและช่วยเขาได้ รู้สึกว่าทำไม่สูญเปล่า พอเห็นมารดาดีใจที่ลูกดูดเต้าเค้า เค้ามีความสุข เราก็มั่นใจมีความสุขไปด้วย (CN6) รู้สึกชอบ ดีใจ ถ้าช่วยแม่ให้ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ (CN2) เป็นการให้สิ่งดีๆ กับแม่ลูก และส่งผลต่อไปยังรุ่นลูกๆ หลานๆ เรามีความสุขกับสิ่งที่ได้ทำ (CN17)"

3. ความรู้สึกและอารมณ์ด้านลบ

พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด ได้บ่งบอกความรู้สึกและอารมณ์ด้านลบที่เกิดจากการเรียนรู้อุปสรรคการณที่เกิดขึ้น ใน 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ ความผิดหวัง เสียหาย ท้อแท้ และทำใจ ดังนี้

"บางครั้งจะรู้สึกผิดหวังที่ตั้งใจสอนแต่มารดาไม่เอาไม่ทำตาม ก็ต้องใจเย็นๆคะ (CN5) บางเคลสที่เราทำเต็มที่ พุดเติมที่แล้วแต่ไม่ทำตาม ก็ต้องปล่อยคะ เพราะบังคับไม่ได้ ก็กระทบความรู้สึกบ้างคะ รู้สึกผิดหวัง แต่การตัดสินใจก็อยู่ที่เค้าเอง ถึงอย่างไรเราก้ยังให้ข้อมูลอธิบายเค้าอยู่ดี ถึงข้อเสียของนมผสม (CN16)"

"รู้สึกเสียใจคะ ที่มารดาไม่สามารถทำบทบาทของมารดาได้ เสียใจที่เราให้เค้าเติมที่แล้วแต่เค้าทำไม่ได้ รู้สึกว่าเค้าเสียโอกาสที่จะให้ลูกได้กินนมแม่เพื่อให้มันพัฒนาการที่ดี (CN13) เสียใจที่แม่ให้นมแม่ไม่เต็มที่...ปุ๋ยตายายบางเคลสก็ให้กินน้ำกินอาหารอื่น บอกว่าไม่เป็นไร (CN2)"

"รู้สึกท้อแท้ เราอยากให้ลูกเขาได้กิน พอแม่เขาไม่สู้ ง่ายๆ ที่น่าจะกินได้ (CN9) เคลสที่ทำเต็มที่แต่มารดาไม่เอา เราก้ท้อแท้เหมือนกัน ง่ายๆ ที่เราสอนอย่างดี...เพื่อนร่วมงานบางคน ไม่ติดตามมารดา ไม่ต่อเนื่อง สุดท้ายที่เราก้สูญเปล่า บางครั้งท้อแท้ เบื่อ อยากเปลี่ยนงาน (CN7)"

“เคล็ดลับช่วยให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ได้ก็ทำใจ เมื่อเค้าทำเต็มที่แล้วตามความสำคัญในการให้การพยาบาลคนไข้ในแต่ละเวรให้ครอบคลุม ครบทุกคนแล้ว คิดซะว่าปล่อยวางทำได้บ้างไม่ได้บ้าง เราต้องไม่รู้สึกให้กระทบต่อการช่วยเหลือคนอื่นที่เค้าตั้งใจ (CN15) บางเคส ญาติโมโห...บางทีพูดว่า อยู่ห้องตั้งพันห้าร้อย ขอนมแก้วเดียวไม่ให้...เราก็กอกร้างแต่ไม่แสดงออก ทำใจ... ก็ต้องให้นมผสมไปก่อน ให้เค้าสงบก่อน แล้วค่อยเข้าไปสอนตอนอารมณ์เย็นลง (CN18) หากเห็นเค้าไม่ยอมให้นมแม่ ก็จะไม่คะยั้นคะยอมาก เพราะยังไม่เขาก็กอแงๆ ก็ต้องปล่อยไป (CN2)”

4. นมแม่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก

จากประสบการณ์ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยหลังคลอด พยาบาลวิชาชีพได้สะท้อนการเรียนรู้ว่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก ดังตัวอย่างคำกล่าว

“นมแม่เหมือนว่าจะง่ายแต่ทำยาก ในการสอน อย่างเช่น การบีบเก็บ (น้ำนม) กว่าเค้าจะทำได้ ต้องใจเย็น ห้ามปะทะถึงแม้บางครั้งจะโกรธบ้าง ถ้ามารดา ญาติ มีอารมณ์ ก็ต้องออกมาก่อน (CN18)”

“เรื่องนมแม่ต้องทำด้วยความตั้งใจ...เข้าใจ รับฟังปัญหา ลงมือทำให้มารดาดู...เรื่องนมแม่ต้องเข้าใจ ช่วยเต็มที่หลายรอบ จึงจะสำเร็จได้ (CN5) เรื่องการบีบ การนวด ต้องสอนใหม่ทั้งหมด มารดาส่วนใหญ่ทำไม่ได้ “

“การสอนที่ฝากครรภ์ก็ไม่เหมือนกันเพราะไม่ได้ลงมือทำจริง กลัวว่าไปกระตุ้นใหม่ตลกขบขัน...การจัดท่า หากทำด้วยความรีบเร่ง ก็จะไม่มีประสิทธิภาพ...เป็นเรื่องที่สอนแล้วสอนอีก (CN7) “

“เรื่องนมแม่ต้องเข้าใจ ช่วยเต็มที่หลายรอบจึงจะสำเร็จ...ใช้เวลานาน...ถ้ามีเคสที่มีปัญหาหลัก 1 เคส จะทำให้งานที่เป็น Routine ไม่เสร็จ...อย่างน้อยต้องช่วยครั้งละประมาณ 30 นาที เวิร์ล 2 ครั้ง (CN05)”

“เพื่อนร่วมงานบางคนไม่ค่อยเอาใจใส่ ไม่ค่อยช่วยแม่ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (CN05) เพื่อนร่วมงานบางคน ไม่ติดตามมารดา ไม่ต่อเนื่อง สุดท้ายที่เราทำก็สูญเปล่า (CN7)”

“ใช้อารมณ์ไม่ได้เลยกับการสอนเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องยากลำบากจริงๆ ต้องใจเย็นจริงๆ (CN18)”

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย แบ่งเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

คุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ผลการศึกษาพบว่า คุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพที่เกิดจากการรับรู้ความสำคัญและประโยชน์ของนมแม่ การตระหนักในหน้าที่ตามบทบาทวิชาชีพและตั้งใจสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งสะท้อนความรู้ถึงการให้คุณค่าตามความเชื่อ หรือเจตคติต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เกิดจากการเรียนรู้ จากสิ่งที่ได้พบเห็น หรือประสบการณ์ จากการดูแลมารดาหลังคลอดและครอบครัว เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในระยะเริ่มแรก ในหน่วยหลังคลอด นอกจากนี้ ความตระหนักในบทบาทพยาบาลเป็นคุณลักษณะที่สำคัญนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพตนเองในวิชาชีพ เพราะความตระหนักในตนเองเป็นความรู้ความเข้าใจในตนเอง จากกระบวนการทางปัญญา นำไปสู่การสร้างพฤติกรรมที่ออกมาจากความรู้สึกที่แท้จริง เพื่อการดูแลช่วยเหลือกันระหว่างบุคคล (Eckroth-Bucher, 2010) จึงทำให้พยาบาลวิชาชีพมีความตั้งใจสนับสนุนช่วยเหลือเพื่อให้มารดาได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Weddig, Baker, & Auld, 2011) ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความตั้งใจในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลวิชาชีพมีความเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนเชิงนโยบายจากองค์กร ดังนั้นหากพยาบาลวิชาชีพได้รับการสนับสนุนจากองค์กรด้วยการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะช่วยเพิ่มโอกาสให้พยาบาลวิชาชีพรับรู้ความสำคัญและประโยชน์ของนมแม่ตระหนักในบทบาทวิชาชีพและตั้งใจสนับสนุนช่วยเหลือมารดาและครอบครัวให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเต็มที่เพราะรับรู้ถึงคุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ความมีคุณค่าในตนเอง

ผลการศึกษาพบว่า ความมีคุณค่าในตนเอง เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการรับรู้ถึงความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้พยาบาลรับรู้ว่าการแสดงออก และการกระทำของตน เป็นสิ่งดีงาม มีความสำคัญ มีประโยชน์ ทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการและ/หรือเพื่อนร่วมงาน จึงเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ และมีความสุข ทั้งนี้เพราะบุคคลที่รู้สึกถึงความมีคุณค่าในตนเอง จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ดี คิดในทางบวก พอใจในตนเอง ไม่รู้สึกด้อยคุณค่า ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม ทำให้เป็นคนกล้าเผชิญปัญหา และถือว่าปัญหาเป็นเรื่องที่ท้าทาย และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (Coopersmith, 1981) ดังนั้นความมีคุณค่าในตนเองจึงเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพพยาบาล เพราะความมีคุณค่าในตนเองจะช่วยให้พยาบาลมีความสุขในการทำงาน และให้การพยาบาลอย่างมีคุณภาพ (Van Eckert, Gaidys, & Martin, 2012) ใกล้เคียงกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น และการได้เป็นผู้ให้และได้ลงมือทำในงานที่ท้าทาย เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความมุ่งมั่นและพลังขับเคลื่อนในวิชาชีพของตนเอง (ดวงกมล ทองอยู่, 2557) แต่ยังไม่พบการศึกษารวียเกี่ยวกับความมีคุณค่าในตนเองของพยาบาลที่ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ความรู้สึกลึกและอารมณ์ด้านลบ

ผลการศึกษา พบว่า ความรู้สึกและอารมณ์ด้านลบ เกิดจากการได้ประสบพบเห็นกับการกระทำ หรือปฏิกิริยาจากบุคคลรอบข้างทั้งผู้รับบริการและเพื่อนร่วมงาน พยาบาลวิชาชีพที่ไม่สามารถส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จ อาจรู้สึกผิดหวัง เสียหาย ท้อแท้ และทำใจไปลอยวางไม่อยากกระตุ้นหรือผลักดันให้มารดาหลังคลอดเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไปเพราะรู้สึกถึงผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความไม่พึงพอใจต่อการบริการ แสดงออกว่ารำคาญ ต่อด่าน หรือไม่พอใจ และอาจนำไปสู่การร้องเรียน หากยอมรับไม่ได้อาจนำไปสู่ความเบื่อหน่าย ไม่มีกำลังใจในการทำงานและลาออกจากการทำงานในวิชาชีพได้ ใกล้เคียงกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพในต่างประเทศ (Furber & Thomson, 2008) ที่พบว่า พยาบาลมีประสบการณ์ของอารมณ์ด้านลบจากการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะรู้สึกผิดหวังเมื่อมารดาหลังคลอดไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ตามความคาดหวัง และไม่พึงพอใจต่อเพื่อนร่วมงานที่มีแนวทางการปฏิบัติแตกต่างจากตนเอง

นมแม่ดูเหมือนง่ายแต่ท้าทาย

จากผลการศึกษา นมแม่ดูเหมือนง่ายแต่ท้าทาย เป็นการสะท้อนการรับรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จริง ในการปฏิบัติ การพยาบาลเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะเมื่อกล่าวถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะเป็นวิถีการให้อาหารลูกตามธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ยุคโบราณ ซึ่งการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดูเหมือนจะเป็นวิถีธรรมชาติที่ปกติ สามารถทำได้ง่าย แต่ในยุคปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างต่อเนื่อง มีนมผสมที่เกิดจากกระบวนการทางเทคโนโลยี สภาพความเป็นอยู่ที่ผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้าน และอื่นๆ ส่งผลให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีอัตราต่ำ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นเรื่องที่สังคมต้องตระหนักเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรโลก พยาบาลวิชาชีพเป็นบุคลากรด้านสุขภาพซึ่งให้การดูแลมารดาและทารกหลังคลอดจึงเป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพ พบว่ายังมีปัจจัยเกี่ยวข้องที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น มารดาหลังคลอดหรือญาติไม่ตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ภาระงานที่รับผิดชอบมีมาก เพื่อนร่วมงานไม่สนับสนุน เป็นต้น ส่งผลให้การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องที่ทำได้ค่อนข้างยาก ใกล้เคียงกับผลการศึกษาในต่างประเทศ (Gustafsson, Nystrom, & Palmer, 2017) ที่พบว่า พยาบาลที่ต้องการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้สำเร็จ จะมีความรู้สึกว่าการดูแลช่วยเหลือมารดาหลังคลอดให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องที่ท้าทายหากมารดาไม่ตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน หรือมีเวลาเข้าไปดูแลไม่เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยสนับสนุนว่าการที่มารดาทำงานนอกบ้านเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นระยะเวลาที่น้อยลง และมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น (Dun-Dery, & Laar, 2016) ดังนั้นการหากลยุทธ์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ประสบความสำเร็จยังคงมีความสำคัญ

สรุป

ประสบการณ์ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานหน่วยหลังคลอด สะท้อนให้เห็น การรับรู้/การเรียนรู้จากการดูแลมารดาหลังคลอดและครอบครัว มีประเด็นสำคัญ คือ คุณค่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่สะท้อนประสบการณ์พยาบาลวิชาชีพถึงการรับรู้ความสำคัญและประโยชน์ของนมแม่ ตระหนักในหน้าที่ตามบทบาทและตั้งใจ สนับสนุนช่วยเหลือ ความมีคุณค่าในตนเองที่บ่งบอกถึงประสบการณ์ของความภาคภูมิใจและความสุข ความรู้สึกและอารมณ์ ด้านลบที่เป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความผิดหวัง เสียหาย ท้อแท้และทำใจ และนมแม่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก เป็น ประสบการณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังเป็นประเด็นที่ท้าทาย

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารพยาบาลและหน่วยงานสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนพยาบาลวิชาชีพให้มีคุณลักษณะที่ดี และดูแลช่วยเหลือให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพเพื่อป้องกันการเกิดความรู้สึกและอารมณ์ด้านลบที่บั่นทอนขวัญกำลังใจในการทำงาน นำไปสู่การส่งเสริมความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และช่วยธำรงรักษากำลังใจให้อยู่ในวิชาชีพอย่างยั่งยืน
2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และศึกษาพัฒนาโปรแกรมที่ช่วยให้พยาบาลวิชาชีพสามารถส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำหรับทุนวิจัยจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ การอนุญาตให้เก็บข้อมูลวิจัยจากโรงพยาบาล 2 แห่งในภาคใต้ และพยาบาลวิชาชีพผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ ฉันทะมงคล. (2554). *การพยาบาลทารกแรกเกิด* (พิมพ์ครั้งที่ 6). สมุทรปราการ: โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- กุสุมา ชูศิลป์. (2555). *สถานการณ์ ทั่วโลกในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่*. มูลนิธิศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2557, จาก <http://www.ped.si.mahidol.ac.th>.
- จิราพร วงศ์ใหญ่. (2551). *ปัจจัยทำนายความตั้งใจเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวของสตรีตั้งครรภ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงกมล ทองอยู่. (2557). *แนวทางการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตามทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตน*. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 4(2), 179-190. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2560, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/var/index>.
- ทวนทอง ศรีบุญเรือง. (2551). *การรับรู้ และความพร้อมของมารดาหลังคลอดที่มีผลต่อการให้นมแม่สำหรับบุตรใน 6 เดือนแรก โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- นิตยา ลินสุกใส. (2555). ประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ . ใน กรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์, พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม, นันทิยา วัฒมาญ, สุพินดา เรื่องจิรัชหุสฎีร, และสุดาภรณ์ พยัคฆเรือง (บรรณาธิการ). **การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่** (หน้า 11-20). กรุงเทพฯ: โครงการตำรา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรณา ตั้งสุขสันต์, และเอมอร รติษฐ. (2554). ประสบการณ์และปัจจัยเชิงบริบทเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนในมารดาที่ทำงานนอกบ้านเต็มเวลา. **วารสารพยาบาลศาสตร์**, 29(3), 52-63.
- พรวิมล ปาลกะวงค์ ณ อุทยาน. (2552). **ผลของโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อระยะเวลาและพฤติกรรม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาครรภ์แรกทำงานนอกบ้าน**. ปรัชญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภาวิน พัวพรพงษ์. (2558). **อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยกเดือนในประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2559, จาก guruobgyn.com/อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่.
- ราตรี คงเจริญ. (2553). **ปัจจัยด้านการเป็นมารดาที่แสดงบทบาทมารดาของวัยรุ่นหลังคลอดที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- วิไลพรรณ สวัสดิ์พานิชย์. (2554). **การพยาบาลมารดาหลังคลอด** (พิมพ์ครั้งที่ 7). ชลบุรี: ศรีศิลป์การพิมพ์.
- ศิราภรณ์ สวัสดิ์วร, และกรรณิการ์ สายบางน้อย. (2550). **ทำไม 6 เดือนแรกให้ลูกกินนมแม่อย่างเดียว**. สำนักงานกองทุนการ สร้างเสริมสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2556, จาก <http://www.breastfeedinglib.saiyairak.com/handle/123456789/2321>.
- สุจิตรา ยวงทอง, วิไลพรรณ สวัสดิ์พานิช, และวรรณิ เตียววิศเรศ. (2555). ผลของโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับมารดาหลังคลอดบุตรคนแรกต่อระยะเวลาและพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. **วารสารธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา**, 7(2), 100-115.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2557). การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน: สถานการณ์. **สารสุขภาพ**, 7(13), สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2559, จาก <http://wops.moph.go.th/ops/thp/thp/userfiles/file/2557/Issue%2013.pdf>.
- อรทัย บัวคำ, นิตยา ลินสุกใส, เขียวลักษณ์ เสรีเสถียร, และกรรณิการ์ จิตรสุคนธ์. (2550). ผลของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่ออัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 4 เดือน ในมารดาที่มีบุตรคนแรก. **วารสารพยาบาลศาสตร์**, 25(1), 62-75.
- Braun, V., & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. **Qualitative Research in Psychology**, 3(2), 77-101.
- Coopersmith, S. (1981). **SEI: Self Esteem Inventories** (2nd ed.). California: Consulting Psychologist.
- Dun-Dery, E.J., & Laar, A.K. (2016). Exclusive breastfeeding among city-dwelling professional working mothers in Ghana. **International Breastfeeding Journal**, 11:23, 1-9. doi: 10.1186/s13006-016-0083-8
- Eckroth-Bucher, M. (2010). Self-awareness: A review and analysis of a basic nursing concept. **Advances in Nursing Science**, 33(4), 297-309. doi: 10.1097/ANS.0b013e3181fb2e4c.
- Furber, C.M., & Thomson, A.M. (2008). The emotions of integrating breastfeeding knowledge into practice for English midwives: A qualitative study. **International Journal of Nursing Studies**, 45(2), 286-297.

- Gustafsson, I., Nystrom, M., & Palmer, L. (2017). Midwives' lived experience of caring for new mothers with initial breastfeeding difficulties: A phenomenological study. **Sexual & Reproductive Healthcare, 12**(June), 9-15.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1985). **Naturalistic inquiry**. Sage: Beverly Hills.
- Van Eckert, S., Gaidys, U., & Martin, C. R. (2012), Self-esteem among German nurses: Does academic education make a difference?. **Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 19**, 903-910. doi:10.1111/j.1365-2850.2011.01862.x.
- Weddig, J., Baker, S.S., & Auld, G. (2011). Perspectives of hospital-based nurses on breastfeeding initiation best practices. **Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing, 40**(2), 166-178. doi.org/10.1111/j.1552-6909.2011.01232.x.
- World Health Organization. (2013). **Exclusive breastfeeding**. Retrieved July 13, 2016, from [http://www.WHO.int/nutrition/topic/exclusive breastfeeding/en](http://www.WHO.int/nutrition/topic/exclusive%20breastfeeding/en).